

6. Aktivity seniorů

Volby do zastupitelstev obcí

Jednou z možností, jak žít aktivně v seniorském věku, je zapojit se do veřejného života prostřednictvím činnosti v obecních zastupitelstvech. V zastupitelstvech obcí, městysů i měst působí řada seniorů nejen na postu zastupitelů, ale často i v pozici starostů. Právě **volbám do zastupitelstev obcí** bude věnována úvodní část této kapitoly s tím, že ve všech tabulkách i grafech jsou započítány i výsledky voleb do zastupitelstev osmi městských obvodů statutárního města Pardubice (odděleně jsou údaje za MO patrné z tabulek věnovaným velikostním skupinám obcí).

Tab. 6.1 Účast voličů ve volbách do obecních zastupitelstev a volební potenciál obyvatel ve věku 60 a více let v Pardubickém kraji v roce 2006, 2010 a 2014

	Zapsaní voliči ¹⁾			Obyvatelstvo ve věku 60 a více let k 31.12.			Podíl obyvatelstva ve věku 60 a více let na celkovém počtu zapsaných voličů v %		
	celkem	z toho se zúčastnilo hlasování		celkem	z toho ve věku		celkem	z toho ve věku	
		počet	v %		60-64 let	65 a více let		60-64 let	65 a více let
2014	414 368	203 691	49,2	129 401	36 318	93 083	31,2	8,8	22,5
2010	414 212	220 023	53,1	117 514	36 123	81 391	28,4	8,7	19,6
2006	409 006	207 191	50,7	105 258	30 651	74 607	25,7	7,5	18,2

¹⁾ osoby ve věku 18 a více let s trvalým pobytem v obcích kraje zapsané v seznamech voličů

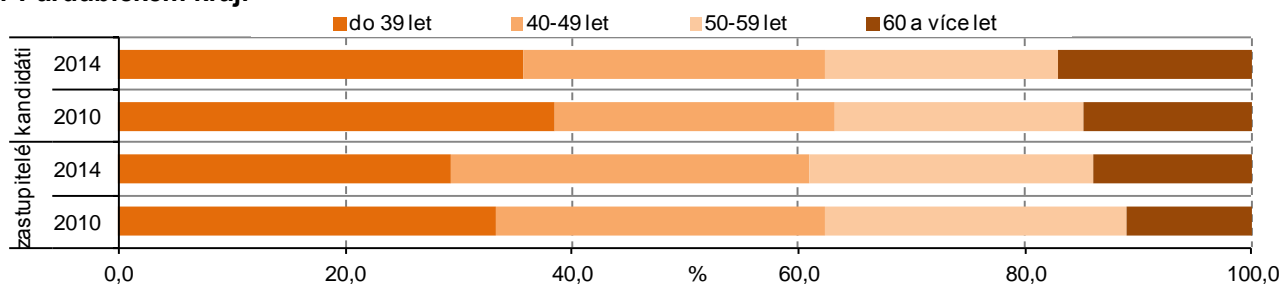
Téměř třetinu potenciálních voličů při volbách do zastupitelstev obcí, které proběhly ve dnech 10. a 11. října 2014, tvořily v kraji osoby ve věku 60 a více let, více než pětinu pak představovaly osoby pětadesátileté a starší. V návaznosti na stárnutí populace roste i **volební potenciál seniorské věkové skupiny** (při volbách v roce 2006 se šedesátiletí a starší podíleli na počtu voličů v kraji pouze čtvrtinou). Ve všech srovnávaných letech byla účast voličů na hlasování v kraji druhá nejvyšší za Krajem Vysočina.

Tab. 6.2 Kandidáti a zvolení zastupitelé ve volbách do obecních zastupitelstev v Pardubickém kraji v roce 2006, 2010 a 2014

	Platní kandidáti							Zvolení zastupitelé					
	celkem	z toho ve věku				z 60letých a starších ženy v %	celkem	z toho ve věku				z 60letých a starších ženy v %	
		60-64 let		65 a více let				60-64 let		65 a více let			
		počet	v %	počet	v %			počet	v %	počet	v %		
2014	14 084	1 201	8,5	1 201	8,5	29,6	4 316	374	8,7	228	5,3	20,9	
2010	13 599	1 129	8,3	890	6,5	28,4	4 329	325	7,5	152	3,5	19,1	
2006	12 061	875	7,3	697	5,8	25,1	4 350	296	6,8	127	2,9	19,4	

Průměrný věk kandidátů v kraji vzrostl mezi roky 2006 a 2014 o 0,7 roku na 45,6 roku a průměrný věk zvolených zastupitelů se ve stejném období zvýšil o 1,3 roku na 46,4 roku. **Zastoupení seniorů mezi kandidáty** neustále roste, v letech 2006 až 2014 se v kraji zvýšil podíl 60letých a starších mezi kandidáty na 17,1 % a zároveň se vyrovnal poměr mezi kandidujícími osobami ve věku 60-64 let a 65 a více let. Postupně se zvyšoval i podíl šedesátiletých a starších zvolených **zastupitelů** (na 13,9 % v roce 2014). S rostoucím věkem se úspěšnost kandidátů ve volbách snižuje – jestliže na 100 kandidátů připadlo v roce 2014 v kraji 30,6 zvolených zastupitelů, ve věkové kategorii 65letých a starších byl tento poměr 19,0.

Graf 6.1 Kandidáti a zvolení zastupitelé ve volbách do obecních zastupitelstev podle věku v Pardubickém kraji

Do komunální politiky v seniorském věku vstupují stále častěji i **ženy** – jejich podíl mezi šedesátiletými a staršími kandidáty v kraji vzrostl v letech 2006 až 2014 z jedné čtvrtiny na téměř 30 %, mezi zvolenými zastupiteli v seniorské věkové skupině rostl podíl žen pozvolněji (na jednu pětinu v roce 2014). Mezi nejstaršími kandidáty (52 osob v kraji v roce 2014 ve věku 80 a více let) měly ženy 37% zastoupení.

Díky podrobné datové základně je možné volební data hodnotit i za **okresy** a menší území. Při hodnocení územních rozdílů ve věkové struktuře potenciálních voličů, kandidátů či zvolených zastupitelů je třeba vzít v úvahu vliv věkového složení celé populace daného regionu. Nejvyšší potenciál mají seniorští voliči v okrese Pardubice (region s nejstarší populací v kraji) – v roce 2014 se zde pětadesátiletí a starší podíleli na všech voličích 23,1 %. Nejnižší podíl pak patřil okresu Svitavy (21,9 %).

Tab. 6.3 Voliči a kandidáti ve volbách do obecních zastupitelstev podle pohlaví a podle okresů v roce 2014

	Zapsaní voliči			Platní kandidáti			z toho ve věku 65 a více let			Podíl kandidátů ve věku 65 a více let (%)		
	celkem ¹⁾	z toho ve věku 65 a více let ²⁾		celkem	z toho ženy		celkem	z toho ženy		mezi kandidáty celkem	mezi muži	mezi ženami
		počet	v %		počet	v %		počet	v %			
Pardubický kraj	414 368	93 083	22,5	14 084	4 519	32,1	1 201	343	28,6	8,5	9,0	7,6
v tom okres:												
Chrudim	84 535	18 912	22,4	3 119	942	30,2	270	77	28,5	8,7	8,9	8,2
Pardubice	134 281	31 075	23,1	4 049	1 313	32,4	383	126	32,9	9,5	9,4	9,6
Svitavy	84 620	18 556	21,9	3 189	1 065	33,4	242	65	26,9	7,6	8,3	6,1
Ústí nad Orlicí	110 932	24 540	22,1	3 727	1 199	32,2	306	75	24,5	8,2	9,1	6,3

¹⁾ osoby ve věku 18 a více let zapsané v seznamech voličů

²⁾ počet obyvatel ve věku 65 a více let k 31.12.2014

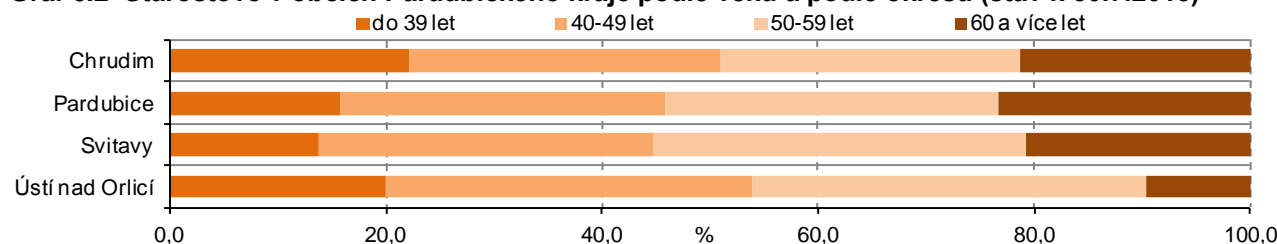
Pětadesátileté a starší osoby nejčastěji kandidují v okrese Pardubice, kde se na všech kandidátech při volbách v roce 2014 podílely 9,5 % (tj. téměř o 1 procentní bod nad krajským průměrem). Nejnižší podíl zaujímají **kandidáti** v seniorském věku v okrese Svitavy (7,6 %, tj. téměř 1 p. b. pod průměrem kraje). Nejvyšší podíl žen mezi všemi kandidáty je typický pro okres Svitavy (přibližně třetina), ve skupině kandidátů pětadesátiletých a starších jsou ženy nejčastěji zastoupeny v okrese Pardubice (rovněž přibližně jednou třetinou). Ve všech okresech kraje kromě Pardubicka jsou mezi kandidáty-muži zastoupeny osoby pětadesátileté a starší častěji než mezi kandidátkami-ženami.

Tab. 6.4 Zvolení zastupitelé ve volbách do obecních zastupitelstev podle pohlaví a podle okresů v roce 2014

	Zvolení zastupitelé			z toho ve věku 65 a více let			Podíl zastupitelů ve věku 65 a více let (%)			Podíl zastupitelů ve věku 65 a více let na počtu kandidátů stejného věku (%)		
	celkem	z toho ženy		celkem	z toho ženy		mezi zastupiteli celkem	mezi muži	mezi ženami	celkem	mezi muži	mezi ženami
		počet	v %		počet	v %						
Pardubický kraj	4 316	1 200	27,8	228	46	20,2	5,3	5,8	3,8	19,0	21,2	13,4
v tom okres:												
Chrudim	1 013	259	25,6	70	12	17,1	6,9	7,7	4,6	25,9	30,1	15,6
Pardubice	1 102	326	29,6	59	14	23,7	5,4	5,8	4,3	15,4	17,5	11,1
Svitavy	1 104	315	28,5	62	14	22,6	5,6	6,1	4,4	25,6	27,1	21,5
Ústí nad Orlicí	1 097	300	27,3	37	6	16,2	3,4	3,9	2,0	12,1	13,4	8,0

Ženy jsou mezi pětadesátiletými a staršími **zastupiteli** (i mezi všemi zastupiteli bez ohledu na věk) zastoupeny nejvíce v okrese Pardubice, nejnižší je podíl žen na Chrudimsku a Orlickoústecku. Ve všech okresech kraje jsou mezi zastupiteli mužského pohlaví zastoupeny osoby pětadesátileté a starší častěji než mezi zvolenými ženami. Jestliže na 100 kandidátů ve věku 65 a více let okresech Chrudim a Svitavy připadalo v roce 2014 téměř 26 zastupitelů stejného věku, v okrese Pardubice to bylo 15 a v okrese Ústí nad Orlicí pouze 12 zastupitelů. Ve všech regionech má žena v seniorském věku menší úspěšnost být zvolena do zastupitelstva než muž (nejvyšší podíl zastupitelek na počtu kandidátek přitom zaujímají ženy na Svitavsku). Nejúspěšnější jsou v tomto ohledu kandidující muži-senioři na Chrudimsku, mezi nimiž je 30% podíl zvolených zastupitelů (celý okres tak vyniká nejvyšším podílem zastupitelů v seniorském věku v kraji).

Graf 6.2 Starostové v obcích Pardubického kraje podle věku a podle okresů (stav k 30.7.2015)

Z celkového počtu 459 zvolených **starostů** po volbách v roce 2014 v kraji (vč. starostů městských obvodů v krajském městě) bylo 76 mužů a 10 žen ve věku 60 a více let (tj. v úhrnu 19 %). Pětadesátiletých a starších starostů pak bylo pouze 26 (z toho 3 ženy), tj. necelých 6 %. Průměrný věk starostů činil 49,5 roku (u mužů 50,0 roku a u žen 47,9 roku). Nejvyšší podíl šedesátiletých a starších starostů je v okrese Pardubice (23 %), nejnižší podíl (necelých 10 %) pak v okrese Ústí nad Orlicí.

Největší **volební potenciál** mají voliči v seniorském věku ve **správním obvodu** obce s rozšířenou působností Pardubice, Hlinsko a Česká Třebová (více než 23% podíl pětadesátiletých a starších potenciálních voličů v roce 2014). Nejméně (necelými 21 %) jsou senioři mezi potenciálními voliči v komunálních volbách zastoupeni na Žambersku, Lanškrounsku, Holicku a Litomyšlsku.

Tab. 6.5 Voliči, kandidáti a zvolení zastupitelé ve volbách do obecních zastupitelstev podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností v roce 2014

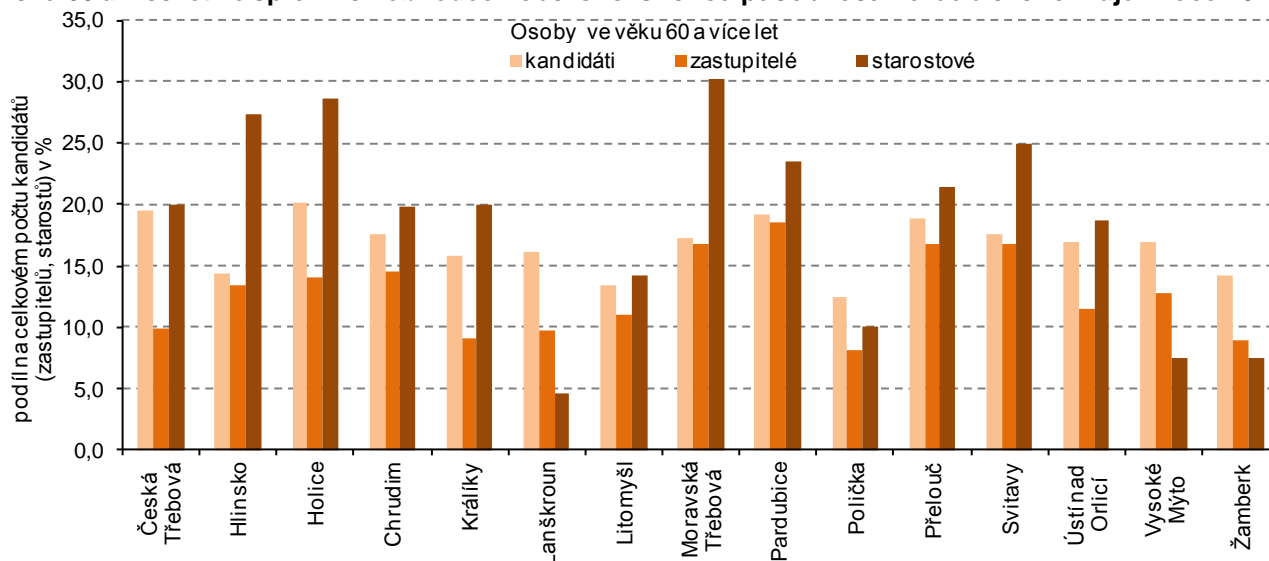
	Zapsaní voliči			Platní kandidáti			Zvolení zastupitelé			Podíl zastupitelů na počtu kandidátů stejného věku (%)	
	celkem ¹⁾	z toho ve věku 65 a více let ²⁾		celkem	z toho ve věku 65 a více let		celkem	z toho ve věku 65 a více let		celkem	65 a více let
		počet	v %		počet	v %		počet	v %		
Pardubický kraj	414 368	93 083	22,5	14 084	1 201	8,5	4 316	228	5,3	30,6	19,0
v tom SO ORP:											
Česká Třebová	15 057	3 475	23,1	246	25	10,2	61	3	4,9	24,8	12,0
Hlinsko	17 460	4 039	23,1	604	42	7,0	202	10	5,0	33,4	23,8
Holice	13 897	2 989	21,5	386	40	10,4	150	8	5,3	38,9	20,0
Chrudim	67 075	14 873	22,2	2 515	228	9,1	811	60	7,4	32,2	26,3
Králíky	7 195	1 636	22,7	378	32	8,5	55	-	-	14,6	-
Lanškroun	18 142	3 881	21,4	728	60	8,2	206	9	4,4	28,3	15,0
Litomyšl	21 318	4 648	21,8	867	57	6,6	329	14	4,3	37,9	24,6
Moravská Třebová	21 753	4 783	22,0	832	74	8,9	292	24	8,2	35,1	32,4
Pardubice	100 402	23 621	23,5	2 845	265	9,3	613	26	4,2	21,5	9,8
Polička	15 868	3 485	22,0	547	33	6,0	208	4	1,9	38,0	12,1
Přelouč	19 982	4 465	22,3	818	78	9,5	339	25	7,4	41,4	32,1
Svitavy	25 681	5 640	22,0	943	78	8,3	275	20	7,3	29,2	25,6
Ústí nad Orlicí	21 355	4 885	22,9	631	49	7,8	174	4	2,3	27,6	8,2
Vysoké Mýto	26 061	5 813	22,3	846	72	8,5	320	14	4,4	37,8	19,4
Žamberk	23 122	4 850	21,0	898	68	7,6	281	7	2,5	31,3	10,3

¹⁾ osoby ve věku 18 a více let zapsané v seznamech voličů

²⁾ počet obyvatel ve věku 65 a více let k 31.12.2014

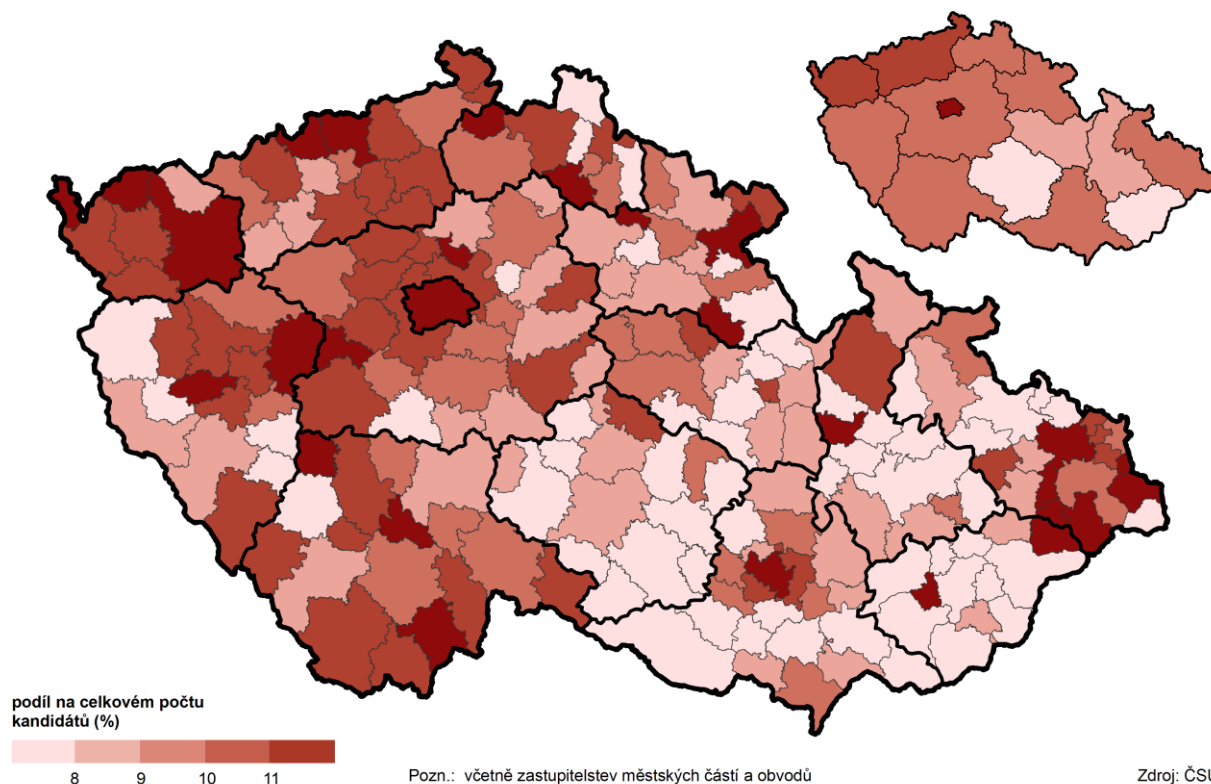
Nejvyšší (více než desetiprocentní) podíl mají **kandidáti** ve věku 65 a více let na Holicku a Českořebovsku, nejméně (necelými sedmi procenty) jsou naopak zastoupeni na Poličsku a Litomyšlsku. Stejně regiony nacházíme na obou stranách žebříčku i v podílu kandidátů šedesátiletých a starších (Poličsko má dokonce v tomto případě pátý nejnižší podíl mezi všemi 206 SO ORP v ČR). Jestliže na Králicku nebyl v době voleb žádný zvolený **zastupitel** ve věku 65 a více let, na Moravskotřebovsku zaujímali zastupitelé-senioři více než osmiprocentní podíl. Šedesátiletí a starší zastupitelé působí přitom nejčastěji na Pardubicku (téměř 19 % všech zastupitelů regionu v roce 2014), nejméně často se lze s nimi setkat na Poličsku (8 %).

Graf 6.3 Kandidáti a zvolení zastupitelé ve volbách do obecních zastupitelstev a zvolení starostové ve věku 60 a více let ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Pardubického kraje v roce 2014

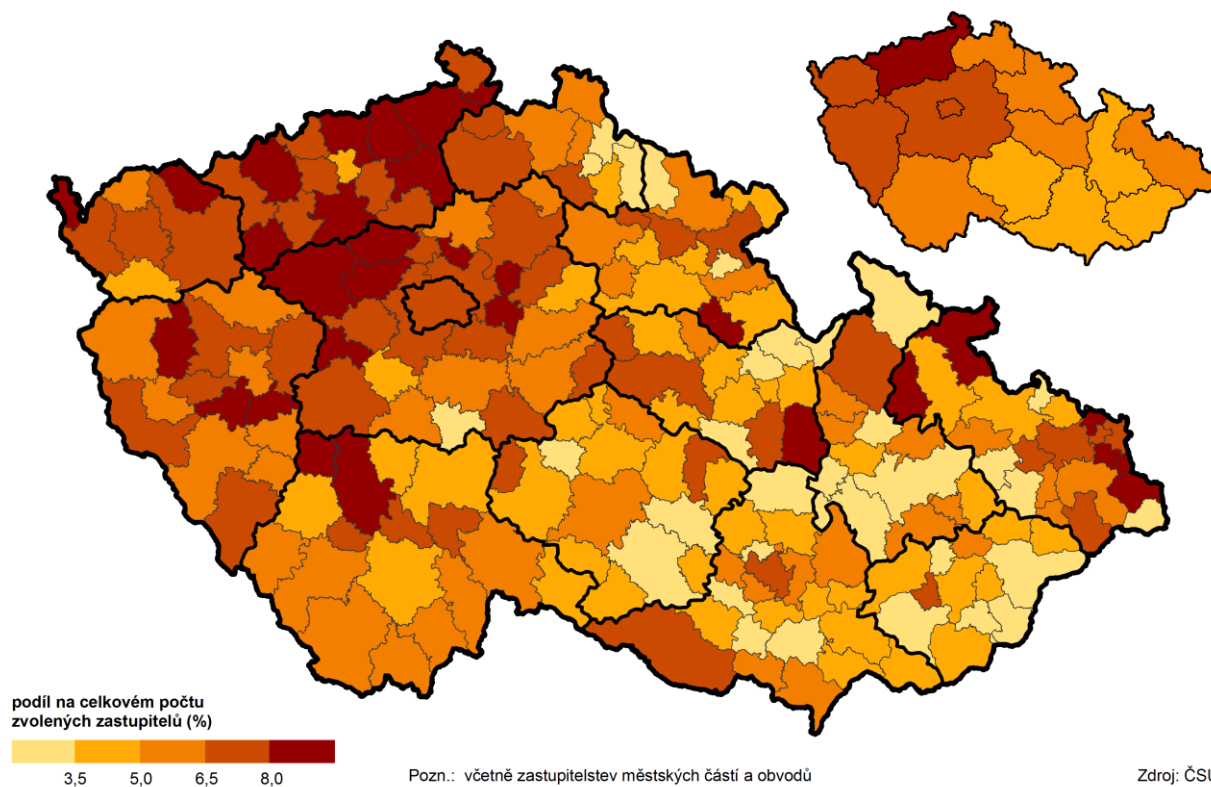
S ohledem na nízký počet pětadesátiletých a starších **starostů** (v pěti z 15 SO ORP v kraji není zastoupen žádný) je v předchozím grafu hodnocen podíl osob ve věku 60 a více let. Zatímco na Moravskotřebovsku, Holicku a Hlinecku působí ve svých funkcích více než 27 % šedesátiletých a starších starostů, na Lanškrounsku jejich podíl nedosahuje 5 %, na Žambersku a Vysokomýtsku pak jen mírně převyšuje 7% hranici.

**Kandidáti ve věku 65 a více let podle SO ORP a krajů
ve volbách do zastupitelstev obcí v říjnu 2014**

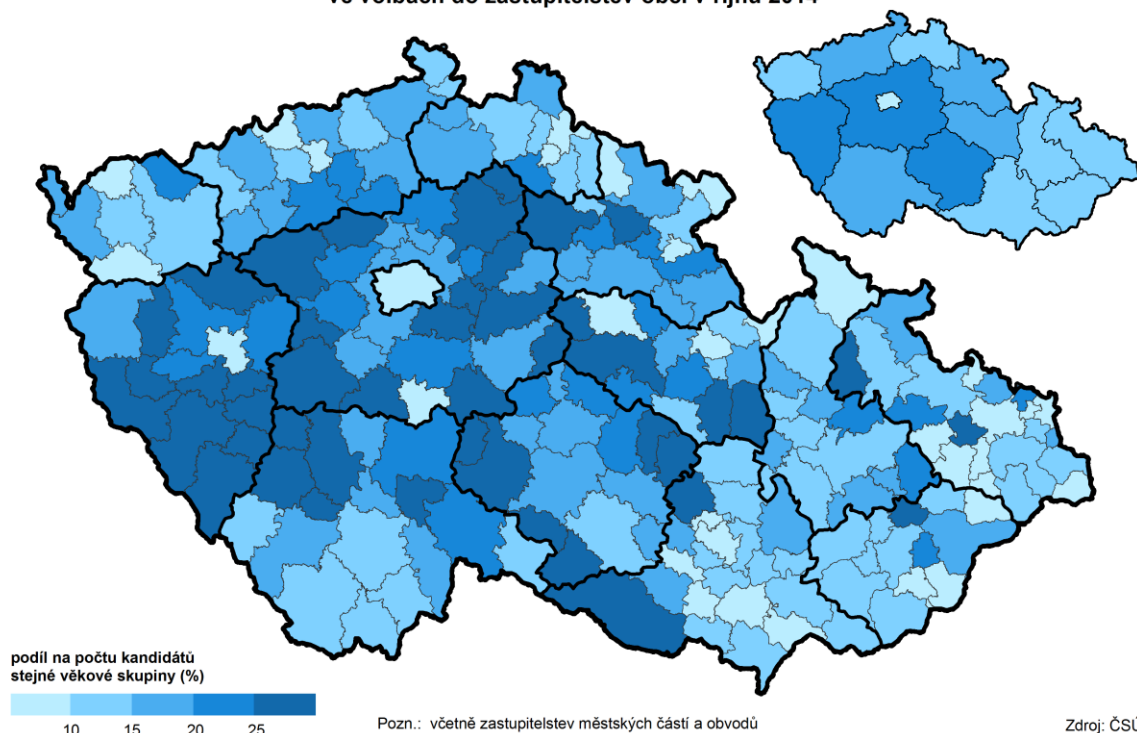
Napříč všemi 206 SO ORP v ČR nacházíme nejvyšší zastoupení pětadesátiletých a starších zastupitelů především v příhraničních regionech (Bohumín, Aš, Český Těšín, Chomutov či Varnsdorf).

**Zvolení zastupitelé ve věku 65 a více let podle SO ORP a krajů
ve volbách do zastupitelstev obcí v říjnu 2014**

Nejnižší podíl žen mezi kandidáty (celkem bez ohledu na věk i mezi pětadesátiletými a staršími) zjišťujeme v roce 2014 na Českořebevsku (27 %, resp. 16 %). Nejčastěji ženy v seniorském věku kandidují na Králicku (41 % všech kandidátů 65letých a starších) a Holicku (38 %). Ve čtyřech SO ORP kraje nejsou mezi zvolenými zastupiteli ve věku 65 a více let žádné ženy, na druhé straně na Hlinecku jsou zastoupeny polovinou. Pětadesátileté a starší starostky byly do své funkce po volbách v roce 2014 zvoleny pouze ve třech SO ORP kraje, šedesátileté a starší v šesti SO ORP.

Zvolení zastupitelé z počtu kandidátů ve věku 65 a více let podle SO ORP a kraje ve volbách do zastupitelstev obcí v říjnu 2014

Nejvíce zastupitelů ve věku 65 a více let na 100 kandidátů téhož věku připadá na Moravskotřebovsku a Přeloučsku (přibližně 32 % v roce 2014, tj. podíl na konci první dvacítky všech 206 SO ORP v ČR), nejméně (s vědomím nulového počtu zastupitelů-seniorů na Králicku) na Orlickoústecku a Pardubicku (méně než 10 %). V opačném pohledu lze říci, že na Moravskotřebovsku a Přeloučsku připadali ve volbách do obecních zastupitelstev v roce 2014 pouze 3 kandidáti na jednoho zastupitele, zatímco na Orlickoústecku to bylo 12 a na Pardubicku 10 kandidátů (vše ve věkové kategorii 65letých a starších).

Ve zbývajícím částečném hodnocení volebních aktivit seniorů je věnována pozornost územnímu pohledu z hlediska velikostních skupin obcí podle počtu obyvatel. Ve velikostní kategorii s 20 až 49 tis. obyvateli je přitom zastoupeno pouze město Chrudim a v kategorii s 50 tis. a více obyvateli pouze statutární město Pardubice (u něho jsou v tabulkách zvlášť uvedena souhrnná data za volby do zastupitelstev osmi městských obvodů).

Tab. 6.6 Voliči a kandidáti ve volbách do obecních zastupitelstev podle pohlaví a podle velikostních skupin obcí v roce 2014

	Zapsaní voliči			Platní kandidáti			z toho ve věku 65 a více let			Podíl kandidátů ve věku 65 a více let (%)		
	celkem ¹⁾	z toho ve věku 65 a více let ²⁾		celkem	z toho ženy		celkem	z toho ženy		mezi kandidáty celkem	mezi muži	mezi ženami
		počet	v %		počet	v %		počet	v %			
Pardubický kraj	414 368	93 083	22,5	14 084	4 519	32,1	1 201	343	28,6	8,5	9,0	7,6
v tom podle velikosti obce:												
do 199 obyvatel	10 858	2 506	23,1	981	299	30,5	74	15	20,3	7,5	8,7	5,0
200–499 obyvatel	45 542	9 592	21,1	2 344	742	31,7	118	26	22,0	5,0	5,7	3,5
500–999 obyvatel	53 338	10 675	20,0	2 583	825	31,9	113	33	29,2	4,4	4,6	4,0
1 000–1 999 obyvatel	48 942	10 107	20,7	1 878	629	33,5	152	38	25,0	8,1	9,1	6,0
2 000–4 999 obyvatel	43 664	9 609	22,0	1 736	572	32,9	182	68	37,4	10,5	9,8	11,9
5 000–19 999 obyvatel	122 086	28 511	23,4	2 647	841	31,8	347	92	26,5	13,1	14,1	10,9
20 000–49 999 obyvatel	18 741	4 147	22,1	243	76	31,3	27	11	40,7	11,1	9,6	14,5
50 000 a více obyvatel	71 197	17 936	25,2	1 672	535	32,0	188	60	31,9	11,2	11,3	11,2
z toho městské obvody	71 197	17 936	25,2	1 027	351	34,2	143	50	35,0	13,9	13,8	14,2

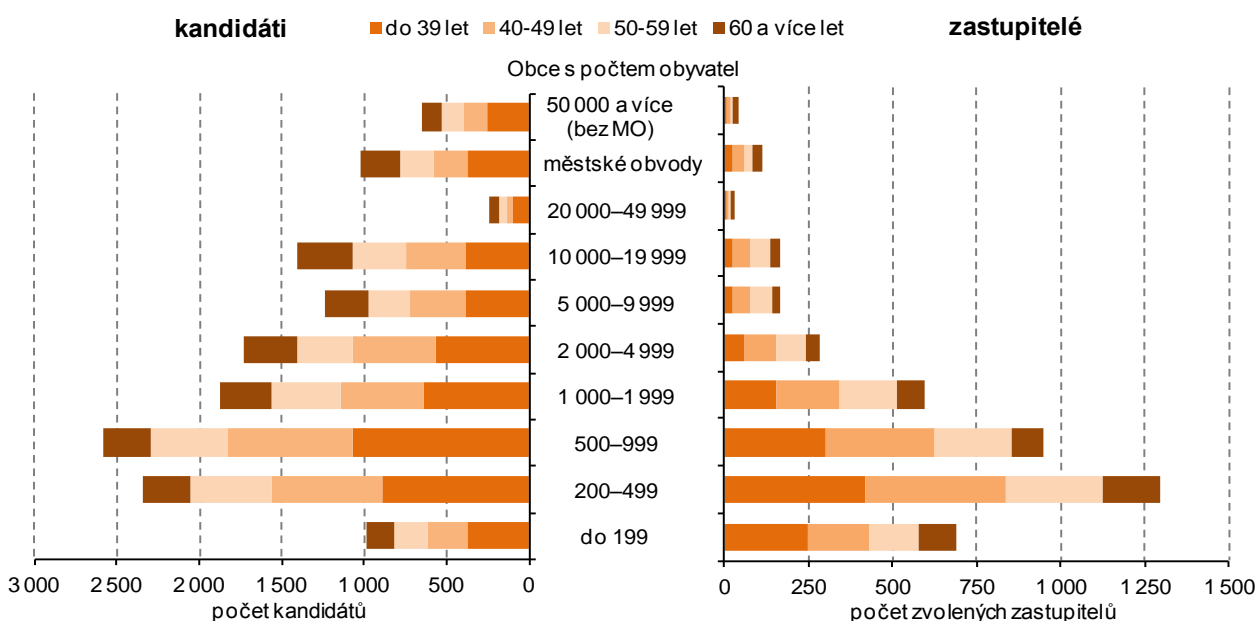
¹⁾ osoby ve věku 18 a více let zapsané v seznamech voličů

²⁾ počet obyvatel ve věku 65 a více let k 31.12.2014

Nejvyšší volební potenciál mají voliči ve věku 65 a více let v krajském městě (zaujímal čtvrtinu potenciálních voličů při komunálních volbách v roce 2014) – počet potenciálních voličů pro volby do zastupitelstva města i jeho městských obvodů je přitom (na rozdíl od počtu kandidátů či zastupitelů) totožný – využívá se stejný seznam voličů pro oba typy voleb. Nadprůměrné zastoupení mají voliči-senioři rovněž v obcích s 5 až 19 tis. obyvateli.

S rostoucí velikostí obce se zastoupení **kandidátů** v seniorském věku v komunálních volbách zvyšuje (nadprůměrný je jejich podíl i při volbách do městských obvodů krajského města). Ve všech velikostních kategoriích obcí s 2 tisíci a více obyvateli se pětadesátiletí a starší kandidáti podíleli v roce 2014 na všech kandidátech více než deseti procenty (šedesátiletých a starších kandidátů pak bylo v těchto obcích více než 18 %). Minima dosahuje uvedený podíl v obcích s 500 až 999 obyvateli (pouze 4 % pětadesátiletých a starších kandidátů, resp. 11 % kandidátů ve věku 60 a více let). Ve větších obcích také častěji kandidují do zastupitelstev ženy v seniorském věku. Nejvíce byly **kandidující ženy** ve věku 65 a více let při volbách v roce 2014 zastoupeny ve velikostní kategorii reprezentované městem Chrudim (41 % všech kandidátů téhož věku při krajském průměru 29 %).

Graf 6.4 Kandidáti a zvolení zastupitelé ve volbách do obecních zastupitelstev podle věku a podle velikostních skupin obcí Pardubického kraje v roce 2014

V podílu 60letých a starších **zastupitelů** se za dvě největší města v kraji řadí obce s 5 až 19 tisíci obyvateli. Nadprůměrný podíl zvolených zastupitelů ve věku 65 a více let pak zjišťujeme nejen ve městě Chrudim a Pardubice (vč. jeho městských obvodů), ale také v nejmenších obcích do 200 obyvatel. Nejméně často tyto osoby působí v zastupitelstvech obcí s 500 až 999 obyvateli. **Ženy** seniorského věku jsou nejčastěji na pozici zastupitelky v obcích s 200 až 499 obyvateli (31% podíl na všech zastupitelích ve věku 65 a více let v roce 2014), zatímco ve městech s 20 tis. a více obyvateli (vč. městských obvodů) nefigurují vůbec.

Tab. 6.7 Zvolení zastupitelé ve volbách do obecních zastupitelstev podle pohlaví a podle velikostních skupin obcí v roce 2014

	Zvolení zastupitelé			z toho ve věku 65 a více let			Podíl zastupitelů ve věku 65 a více let (%)			Podíl zastupitelů ve věku 65 a více let na počtu kandidátů stejného věku (%)		
	celkem	z toho ženy		celkem	z toho ženy		celkem	mezi muži	mezi ženami	celkem	mezi muži	mezi ženami
		počet	v %		počet	v %						
Pardubický kraj	4 316	1 200	27,8	228	46	20,2	5,3	5,8	3,8	19,0	21,2	13,4
v tom podle velikosti obce:												
do 199 obyvatel	691	203	29,4	57	11	19,3	8,2	9,4	5,4	77,0	78,0	73,3
200–499 obyvatel	1 294	395	30,5	59	18	30,5	4,6	4,6	4,6	50,0	44,6	69,2
500–999 obyvatel	946	273	28,9	34	7	20,6	3,6	4,0	2,6	30,1	33,8	21,2
1 000–1 999 obyvatel	593	164	27,7	29	5	17,2	4,9	5,6	3,0	19,1	21,1	13,2
2 000–4 999 obyvatel	280	57	20,4	15	2	13,3	5,4	5,8	3,5	8,2	11,4	2,9
5 000–19 999 obyvatel	332	73	22,0	18	3	16,7	5,4	5,8	4,1	5,2	5,9	3,3
20 000–49 999 obyvatel	27	2	7,4	4	-	-	14,8	16,0	-	14,8	25,0	-
50 000 a více obyvatel	153	33	21,6	12	-	-	7,8	10,0	-	6,4	9,4	-
z toho městské obvody	114	26	22,8	10	-	-	8,8	11,4	-	7,0	10,8	-

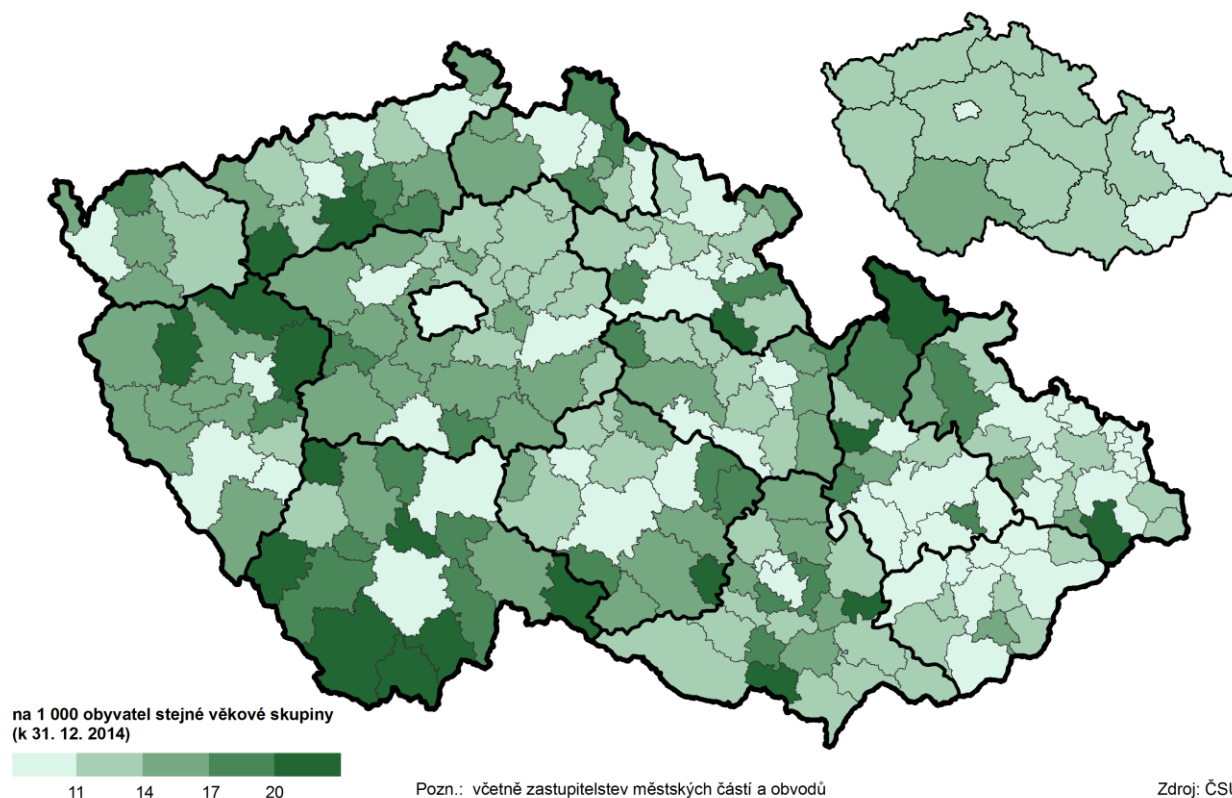

S rostoucí velikostí obce se zvyšuje **počet kandidátů** připadajících **na jednoho** zvoleného **zastupitele**. Největší převis počtu kandidátů nad zvolenými zastupiteli bez ohledu na jejich věk byl v roce 2014 zjištěn ve městě Pardubice (téměř 11 kandidátů na 1 zastupitele v úhrnu pro volby do zastupitelstva města i jeho MO), ve věkové kategorii 65 a více let pak ve skupině obcí s 5 až 19 tisíci obyvateli (19 kandidátů na 1 zastupitele). Nejvíce se počet kandidátů a zvolených zastupitelů ve věku 65 a více let blíží v nejmenších obcích do 200 obyvatel (v roce 2014 zde na 100 kandidujících seniorů připadalo 77 zvolených zastupitelů stejného věku).

Z celkového počtu 86 šedesátiletých a starších **starostů** v kraji jich třetina působí v obcích do 200 obyvatel, dalších 40 % pak v obcích s 200 až 499 obyvateli.

Do aktivit komunální politiky vstupují i senioři v nejvyšším věku – **nejstaršímu** kandidátovi v kraji v roce 2014 bylo 89 let, nejstaršímu zastupiteli a zároveň zvolenému starostovi pak 83 let.

Osoby ve věku 65 a více let podle SO ORP a krajů kandidující ve volbách do zastupitelstev obcí v říjnu 2014

Dosud byl hodnocen podíl kandidátů či zastupitelů v seniorském věku ve vztahu k celkovému počtu kandidátů či zastupitelů. Jiný pohled nabízí srovnání se základem tvořeným celkovým počtem obyvatel ve věku 65 a více let. V nejmenších obcích pak zjišťujeme s odstupem od ostatních velikostních kategorií obcí nejvyšší počet pětadesátiletých kandidátů i zastupitelů **v přepočtu na 1 000 obyvatel** stejného věku (30 kandidátů, resp. 23 zastupitelů v roce 2014 při krajském průměru 13, resp. 2). V největších městech je naopak tento poměr podprůměrný. Z pohledu správních obvodů ORP nacházíme při volbách v roce 2014 nejvíce kandidátů ve věku 65 a více let na 1 000 obyvatel stejného věku na Králicku a Přeloučsku (více než 17), nejvíce zastupitelů-seniorů pak na Přeloučsku a Moravskotřebovsku (přibližně 5).

Senioři a informační technologie

Zdrojem dat o využívání informačních technologií je **Výběrové šetření o informačních a komunikačních technologiích v domácnostech a jejich využívání jednotlivci (VŠIT)**, které ČSÚ provádí každoročně ve 2. čtvrtletí daného roku formou osobního interview, a to na výběrovém vzorku cca 10 tis. jednotlivců v celé ČR ve věku 16 a více let. Výsledky jsou pak dopočteny na celou populaci. Data za kraje (a pro srovnání s nimi i za ČR) jsou počítána jako tříletý klouzavý průměr, jelikož velikost výběrového souboru šetření VŠIT neumožňuje publikovat dostatečně reprezentativní údaje v členění podle krajů, tj. např. za rok 2014 je údaj v krajském členění vypočítán jako vážený aritmetický průměr z dat za roky 2013, 2014 a 2015.

Za uživatele osobního počítače/internetu je považován jednotlivec, který použil osobní počítač/internet alespoň jednou v posledních 3 měsících. **Použití počítače** přitom zahrnuje použití jakéhokoliv soukromého, pracovního či půjčeného osobního počítače (stolní, přenosný, kapesní), a to kdekoliv (doma, v práci, ve škole, v knihovně) a z jakéhokoliv důvodu (soukromý, pracovní). **Použití internetu** pak představuje jakoukoliv aktivní činnost na internetu, např. prohlížení webových stránek, stahování souborů, používání e-mailu, z jakéhokoliv místa (domácnost, škola, práce atd.), pro jakýkoliv účel (soukromý, pracovní atd.), a to jak na počítačích (i přenosných), tak na mobilních telefonech, smartphonech, herních konzolích atd.

Tab. 6.8 Jednotlivci podle použití osobního počítače a internetu podle věku v Pardubickém kraji v letech 2010 až 2014¹⁾

Zdroj: ČSÚ - Výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií

%

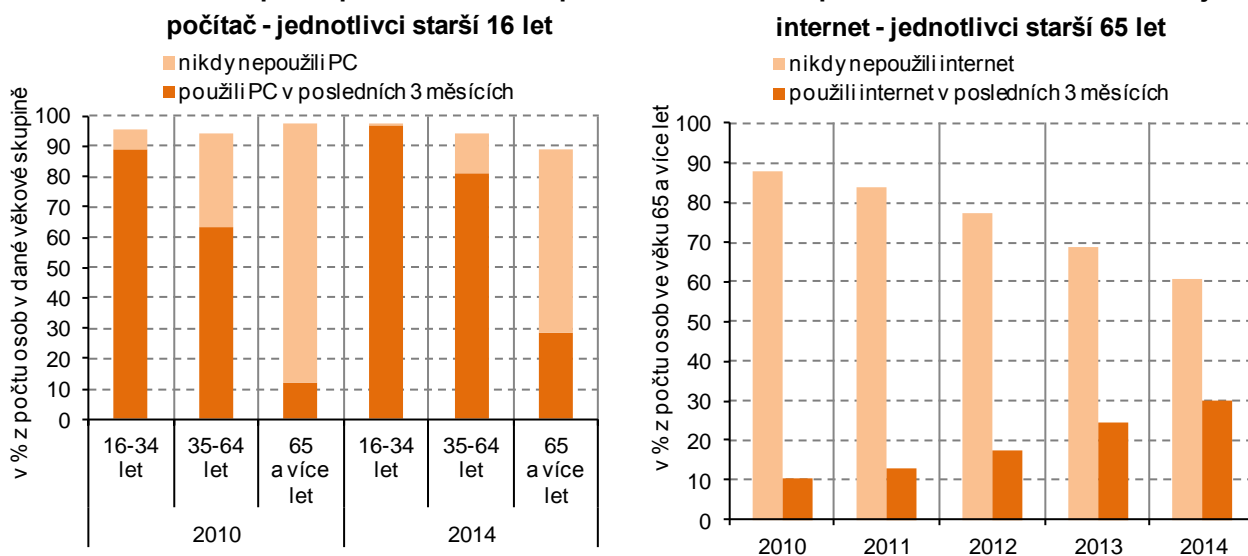
	Jednotlivci podle použití informačních technologií									
	použili v posledních 3 měsících					nikdy nepoužili				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	Osobní počítač									
Podíl z počtu osob ve věkové skupině:										
16–34 let	89,1	93,4	95,2	96,0	96,8	6,6	3,0	1,7	0,9	0,3
35–64 let	63,3	70,8	76,5	80,1	80,9	30,8	23,7	17,9	14,2	13,3
65 a více let	12,0	14,8	19,0	24,0	28,8	85,5	80,9	73,6	67,0	60,1
	Internet									
Podíl z počtu osob ve věkové skupině:										
16–34 let	86,1	90,2	94,2	96,1	97,1	8,2	4,4	2,0	1,2	0,3
35–64 let	61,6	70,3	76,2	79,7	80,6	33,2	25,2	19,2	15,4	14,3
65 a více let	10,4	13,2	17,4	24,6	29,9	88,0	84,1	77,1	68,8	60,8

¹⁾ Vážené klouzavé průměry z tříletých období - např. za rok 2014 je údaj vypočítán jako průměr z dat za roky 2013, 2014 a 2015.

Období sběru dat: 2. čtvrtletí daného roku

Z dostupných údajů VŠIT je patrný neustále rostoucí podíl uživatelů osobního počítače i internetu, a to v nejmladší, střední i seniorské věkové kategorii. Zatímco v nejmladší skupině (16-34 let) došlo v kraji mezi roky 2010 a 2014 k navýšení podílu **uživatelů PC** o 8 procentního bodů na téměř 97 %, mezi osobami ve věku 35-64, resp. mezi pětadesátiletými a staršími byl zjištěn nárůst o více než 16 procentních bodů. V roce 2014 tak v kraji používalo (použilo v posledních 3 měsících v době konání VŠIT) osobní počítač 81 % osob ve věku 35-64 let a téměř 29 % osob ve věku 65 a více let. S ohledem na to, že mezi nejmladšími osobami je zastoupení uživatelů PC dlouhodobě velmi vysoké, neroste jejich podíl, na rozdíl od starší populace, již tak rychle. K nárůstu podílu uživatelů PC mezi seniory přispívá skutečnost, že do důchodového věku se postupně dostávají osoby, které získaly zkušenosti s informačními technologiemi v zaměstnání a pokračují v jejich využívání i v penzi. Pro další růst podílu seniorů využívajících PC je důležitá osvěta v podobě pořádání počítačových kurzů či využívání pomoci potomků v rodině. Rychlý rozvoj informačních a komunikačních technologií ve společnosti a jejich stále častější využívání např. v komunikaci s úřady, lékaři i rodinou je důležitou motivací pro zdokonalování se v práci s PC, resp. internetem nejen pro seniory.

Graf 6.5 Jednotlivci podle použití osobního počítače a internetu podle věku v Pardubickém kraji

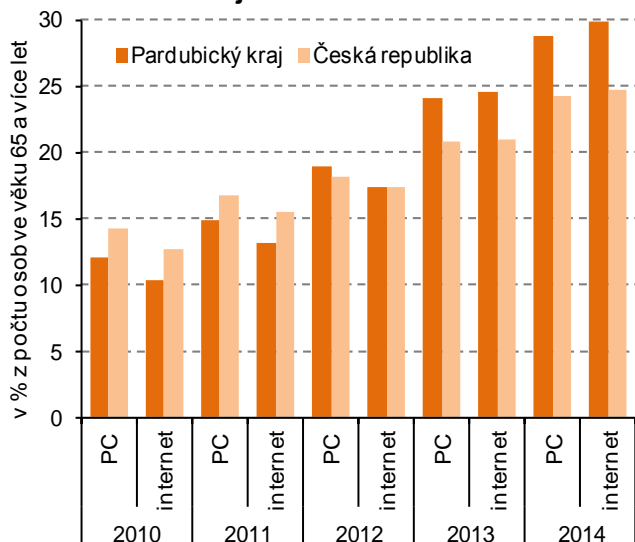

Podíl **uživatelů internetu** (tj. osob, které použily internet alespoň jednou v posledních 3 měsících) se mezi roky 2010 a 2014 v kraji zvýšil ve věkových skupinách 35-64 let i 65 a více let shodně o 19 procentních

bodů, mezi nejmladšími ve věku 16-34 pak o 11 procentních bodů. V roce 2014 tak v kraji používalo internet již téměř 30 % pětadesátiletých a starších seniorů (při 81% podílu mezi 35-64letými a 97% podílu mezi 16-34letými). Jestliže v roce 2010 bylo mezi seniory ve věku 65 a více let 88 % těch, kteří nikdy nepoužili internet, do roku 2014 se tento podíl snížil na 61 %. Zastoupení osob, které sice internet použily alespoň jednou v minulosti, resp. v posledním roce, ne však v posledních 3 měsících, ve skupině seniorů vzrostlo mezi roky 2010 a 2014 v kraji z 1,5 % na 9,2 %.

Graf 6.6 Jednotlivci ve věku 65 a více let, kteří použili PC a internet v posledních 3 měsících v Pardubickém kraji a ČR v letech 2010 až 2014

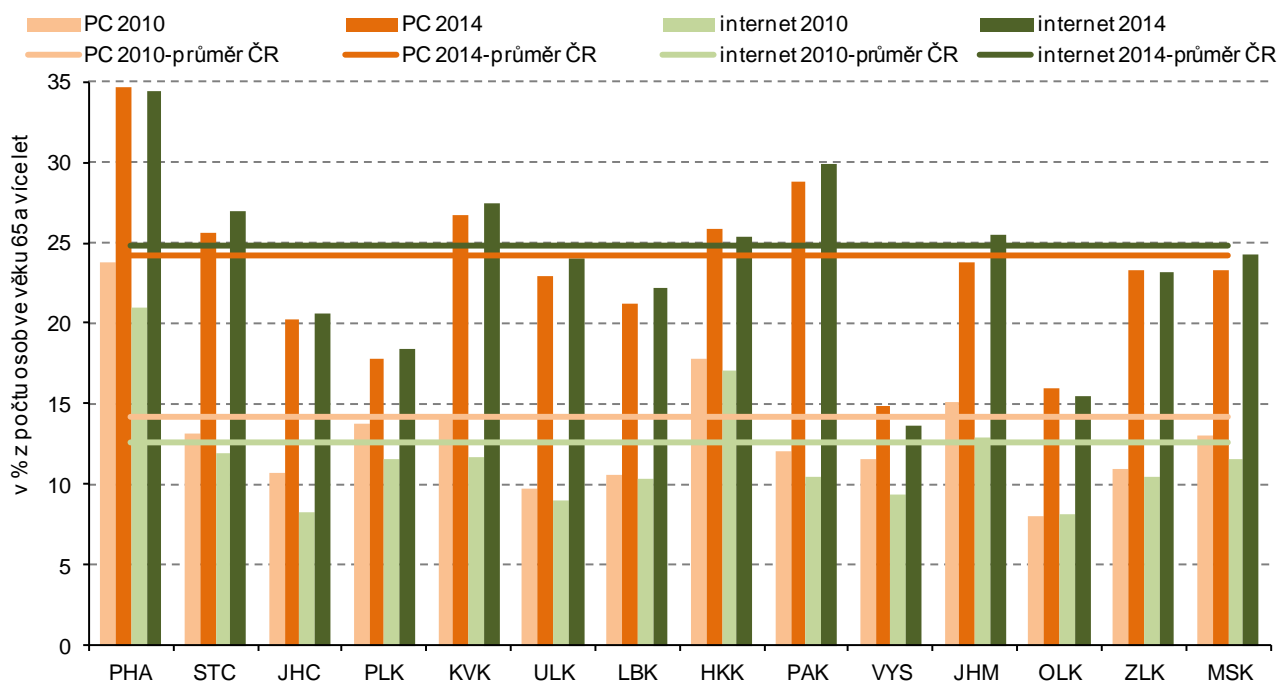

V čase lze sledovat **rychlejší nárůst podílu uživatelů samotného internetu než osobního PC**. Jestliže mezi roky 2010 a 2014 vzrostl podíl uživatelů PC mezi seniory v kraji o 17 procentních bodů, podíl uživatelů internetu ve stejném období vzrostl téměř o 20 procentních bodů (v obou případech šlo o největší navýšení v mezikrajském srovnání). Od roku 2013 tak již v kraji zjišťujeme vyšší procento uživatelů internetu než PC, což souvisí i s rychlým rozvojem mobilních technologií.

Ještě v roce 2010 se kraj podílem uživatelů PC i internetu mezi osobami 65letými a staršími řadil přibližně doprostřed mezikrajského žebříčku. V čase však v kraji **rostlo zastoupení uživatelů informačních technologií rychleji** než v průměru za celou republiku. Podíl uživatelů PC mezi seniory v kraji překračuje republikový průměr od roku 2012, zřetelný převis podílu uživatelů internetu mezi pětadesátiletými a staršími v kraji oproti průměru ČR pak zaznamenáváme od roku 2013.

V mezikrajském srovnání tak v současnosti dosahuje Pardubický kraj **jeden z nejvyšších podílů uživatelů PC i internetu**, a to především v seniorské věkové kategorii. V roce 2014 byl v kraji zaznamenán druhý nejvyšší podíl uživatelů PC mezi seniory ve věku 65 a více let (29 % při republikovém průměru 24 %) za Hlavním městem Prahou (35 %). Rovněž podíl uživatelů internetu mezi seniory byl v roce 2014 v Pardubickém kraji druhý nejvyšší (30 % při průměru za celou ČR 25 %) za hlavním městem (34 %), které v míře využívání informačních technologií dlouhodobě převyšuje s odstupem všechny regiony, a to ve všech věkových kategoriích. Nejnižší zastoupení seniorů používajících PC či internet (méně než poloviční oproti Praze) patří Kraji Vysočina a Olomouckému kraji.

Graf 6.7 Jednotlivci ve věku 65 a více let, kteří použili PC a internet v posledních 3 měsících podle krajů v roce 2010 a 2014

Senioři ve věku 65 a více let, kteří při statistickém zjišťování v roce 2014 uvedli, že **nikdy nepoužili PC**, se na všech osobách v tomto věku v kraji podíleli 60 % (při republikovém průměru 62 %). Jednalo se o čtvrtý nejnižší podíl v mezikrajském srovnání, méně byli senioři bez jakýchkoliv zkušeností s PC zastoupeni v Hlavním městě Praze, Středočeském a Karlovarském kraji. S 61% podílem osob mezi seniory bez jakýchkoliv zkušeností s internetem se kraj v roce 2014 zařadil na 12. místo v mezikrajském pořadí (nižší podíl zaznamenal kromě hlavního města také Středočeský kraj, přičemž celorepublikový průměr činil 65 %).

Celoživotní vzdělávání

Proces vzdělávání nekončí odchodem z trhu práce, ale je důležitou součástí života i v seniorském věku. Získávání nových znalostí a dovedností přispívá k rozvoji aktivního občanského života seniorů, zdokonalení zájmových aktivit, jejich lepší spokojenosti i podpoře duševní a fyzické kondice. Díky účasti na vzdělávacích akcích mohou osoby v seniorském věku mimo jiné navázat i nové společenské kontakty.

Vzdělávání seniorů se v ČR věnuje celá řada organizací s různou právní subjektivitou – vysoké školy i školy nižších stupňů, kluby seniorů, seniorská centra i knihovny. Bližší pozornost zaměříme na koncepci **univerzit třetího věku**¹³.

Koncepce speciálního vzdělávacího programu pro seniory – univerzit třetího věku (U3V) – má svůj původ ve Francii v 70. letech minulého století. V ČR se seniorské vzdělávání začalo rozvíjet v 80. letech minulého století, přičemž k jeho většímu rozmachu došlo v 90. letech, kdy byla též založena Asociace univerzit třetího věku (AU3V). Jedná se o občanské sdružení institucí, které nabízejí a provozují vzdělávací aktivity na úrovni vysokoškolského vzdělávání, určené občanům České republiky v důchodovém věku. V současnosti AU3V sdružuje téměř 40 aktivních členů – veřejných vysokých škol a jejich fakult. Členem Asociace je rovněž Univerzita Pardubice.

Podmínky pro přijímání zájemců o studium na univerzitách třetího věku si stanovují vysoké školy individuálně. Pravidlem bývá dosažení alespoň důchodového věku a případně i požadovaného stupně nejvyššího dokončeného vzdělání (obvykle středoškolské s maturitou). Individuální je i délka vzdělávání. Studium bývá zakončeno slavnostním aktem (promocí), na němž absolventi obdrží osvědčení či certifikát. Za studium na U3V posluchači v převážné většině případů platí. Vzdělávací aktivity škol jsou přitom často financovány i z jiných zdrojů.

Přednášky v rámci univerzity třetího věku na **Univerzitě Pardubice** probíhají již od roku 1999, přičemž organizaci výuky zajišťuje Dopravní fakulta Jana Pernera. Zájem o přednášky přitom vzrostl zejména po jejich převedení z dislokovaného pracoviště v České Třebové do Pardubic. Od roku 2013 byly s ohledem na značný počet zájemců a jejich rozdílné zaměření přednášky rozděleny do dvou ucelených tematických bloků, a to na humanitní a technické vědy.

Zaměření výuky na U3V v Pardubicích je velmi pestré, v humanitním bloku lze získat znalosti z oblasti zdravotnictví, historie, filozofie, psychologie či cestovatelství; v technickém bloku pak např. z oblasti dopravy, logistiky, ekonomiky, energetiky, elektrotechniky či ekologie. Součástí výuky jsou i exkurze na zajímavá pracoviště. Přednášející jsou z řad vyučujících na fakultách Univerzity Pardubice i odborníků z praxe. Vzhledem ke zvyšujícímu se zájmu o přednáškové cykly se Univerzita Pardubice snaží nabídku přednášených témat rozšiřovat i o specializované kurzy. Dle zájmu účastníků může nabídnout (převážně) seniorům kurzy základů práce s počítačem či zpracování digitální fotografie, zájem je rovněž i o kurz anglického jazyka či praktický kurz „Lékárna v přírodě“.

Podmínkou přijetí ke studiu na U3V při Univerzitě Pardubice není dosažení určitého věku (přednost však mají osoby, které dosáhly důchodového věku) ani určitého stupně vzdělání. Věková skladba studentů je velmi pestrá, mezi posluchači se můžeme setkat i s osobami staršími devadesátí let. Výše poplatku se pohybuje v řádu stokorun za semestr. V zimním semestru probíhá výuka od října do prosince a v letním semestru od března do května. Každý semestr je zakončen vypracováním písemného testu. Absolvování studia je osvědčeno zápisem do indexu.

¹³ Podkladová studie k Národnímu akčnímu plánu podporujícímu pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 (MPSV) uvádí: V gerontologii se délka lidského života ilustrativně dělí na čtyři věky. Dětství a mládí je první, dospělost spojená s ekonomickou aktivitou je druhým věkem, za kterým následuje tzv. „třetí věk“. Ten začíná odchodem do starobního důchodu nebo se arbitrárně stanoví pro osoby starší 65 let. Poslední, „čtvrtý věk“ nastává v momentu, kdy je z dané kohorty naživu pouze polovina osob (někdy arbitrárně stanoveno od věku 85 let, Lindenberger 2010). Zatímco „třetí věk“ je spojen ještě s relativně vysokou mírou soběstačnosti a chronické nemoci tyto osoby zásadně neomezují v jejich aktivitách, ve „čtvrtém věku“ se již prevalence křehkých osob významně zvyšuje. Stanovení hranice mezi jednotlivými věky je však mnohdy mechanická, jelikož pro každého člověka není významný jeho věk kalendářní, ale spíše věk biologický.

Specifické postavení v oblasti vzdělávání seniorů v kraji má v **Městská knihovna v Litomyšli**, která sama organizuje výuku univerzity třetího věku od roku 2007. Od akademického roku 2015/2016 se přitom Litomyšlská U3V stala pobočkou U3V při Univerzitě Pardubice. Každý semestr je věnován vždy jednomu tématu (historie, literatura, světová náboženství, výtvarné umění, hudba, psychologie, ochrana přírody atd.). Přednášející jsou z řad vyučujících na českých univerzitách i odborníci z praxe. Od roku 2015 LU3V rozšířila svoji aktivitu o Litomyšlskou univerzitu pro prarodiče a vnoučata. Je to mezigenerační vzdělávací program pro rodinné týmy zaměřený na regionální historii a hlavně posílení vztahů mezi prarodiči a vnoučaty. Hlavní myšlenkou je, že společná práce, učení a zážitky povedou k většímu vzájemnému porozumění mezi generacemi. Městská knihovna Litomyšl seniorům nabízí kromě zajímavých přednášek např. i kurzy trénování paměti či základů práce na PC. Pro seniory zde založili i Klub amatérských astronomů Zdeňka Kopala, Turistický klub či Klub regionální historie.

Řadu vzdělávacích aktivit nabízí například také **Gymnázium ve Svitavách**, a to ve spolupráci s městem Svitavy, Městskou knihovnou a Městským muzeem a galerií. Svitavská univerzita třetího věku založená v roce 2003 nese od roku 2006 čestný název „Univerzita třetího věku V. O. Ottendorfera“, a to podle významného svitavského mecenáše. Posluchači zde získávají vědomosti z regionálních dějin, dějin umění, základů přírodních věd a ekologie, základů společenských věd (politologie, sociologie, základů práva, psychologie), problematiky zdraví a nemoci a mohou se zdokonalit i v práci na PC. Studium pro seniory je tříleté, rozdělené na šest semestrů, každý je pak určen výše uvedené konkrétní problematice. Studium je vždy zahájeno slavnostní imatrikulací a zakončeno promocí na městském úřadě. V rámci aktivit celoživotního vzdělávání je možné na Gymnáziu ve Svitavách absolvovat rovněž postgraduální studium U3V.

V kraji působí desítky **klubů seniorů, center, stacionářů** a obdobných zařízení, které rovněž napomáhají rozvoji vzdělávání seniorů prostřednictvím pořádání odborných přednášek či besed, jazykových i počítačových kurzů. Jejich důležitou náplní je i rozvoj dalších činností seniorů napomáhajících aktivnímu naplnění jejich života, např. kurzy ručních prací, taneční či pěvecké kroužky, společenská setkávání při hudbě, návštěvy kulturních akcí, pořádání výstav či poznávacích výletů apod. Rozvoj obdobných aktivit (v rámci možností daných zdravotním stavem seniorů) je přitom důležitý i pro osoby, které pobývají v penzionech pro seniory či jiných zařízeních sociální péče.